

Szigeti Magyarság - Online

Island Hungarians - Newsletter - Online Version

2008. szeptember-október - September-October, 2008

KÖLTÉSZEZETÜNK: TÁRGYI ISMERTETÉS

Korábbi számainkban beszámoltam a kanadai irodalom számos témájáról. Az alábbiakban vizsgáljuk meg, miről írnak a kanadai magyar költők. Mi érdekli őket, mi áll legközelebb a szívükhöz. Általában elmondható, hogy a hazaszeretet, a hazához fűződő honvágy kifejezése első helyet foglal el költészetükben. Tűz Tamás így érez hazája iránt:

Mint zúgó szél a rétek csókját,
hazám, magammal hoztalak.
Itt vagy velem. Fáradt agyamban
dalolsz, mint csobbanó patak.
Játékszerét a gyermek jobban
nem őrzeni: ha jó az éj,
tündéri képedet szorítom
szívem fölé. (Hazám)

Németh Ernő "Halvány fényednél" címűben pedig így:

Tengerekre hoztalak magammal,
s bennem mélyen elmerül világod,
hogy is gondolnék rád haraggal,
megbocsátást inkább tőled várok;
magammal hoztam tájaid csendjét,
megvígasztal, fáj is ez az emlék.

A haza fogalma elválaszthatatlan a szülőház, a család, a gyermekkor, a szülőhely emlékeitől. Fáy költészetét át, meg átjárja Pécel és feledhetetlen népe iránti vágya, mely megmaradt lelkében élete végéig. Kristóf Sándor verseiben, a haza az ifjúkori évek emlékével fonódik egybe. Andrásik Gyula az elveszett haza emlékének laments, a hazán, mely „hervadó szíveink öreg félhomályán át” létezik csupán. Samu Margitot is aggodalommal tölti el a haza állapota, sóvárgó szívvel idézi a nagy elődök, Zrínyi, Kölcsey, Görgey, Kossuth alakját.

A vallás, a család, a gyermekkor, a szerelem, az ifjú korhoz fűződő természeti szépségek, a közösségi és helyi események megéneklése, mind-mind szerves részét adják irodalmunknak. A költők és írók részt vesznek az őket körülvevő közösségi életben, szerepelnek hazafias ünnepségeken, fellépnek kulturális rendezvényeken. Írásaik hűen tükrözik társadalmi és politikai elhivatottságukat. A századvégi rendszerváltozás előtt, otthoni kartársaikkal együtt ők jelentették a politikai ellenzékét, ők fejezték ki a nép vágyait. A hazafias versek közül legjelentősebb a magyar történelmi hősök megéneklése. Gyakran olvashatunk verseikben Rákóczi, Kossuth, Széchenyi, Nagy Imre alakjáról. Versre ihleti őket művész nagyjaink, Liszt Ferenc, Bartók Béla, Kodály Zoltán példája is.

Legnagyobb irodalma van költészetünkben az októberi forradalomnak. Ezt a felemelő s egyben megrázó eseményt verseskötetek örökítik meg. Németh Ernő Októberi árnyak, Kiss Ödön Emlékezzetek Magyarországra!, Berecz Tibor Erős János című gyűjteményével adózik 1956 emlékének. Andrásik Gyula elsiratja a pesti gyereket, elégiát ír Nagy Imre kivégzéséről, s visszautasítja azokat, akik úgy érzik, sorsunk elvégeztetett:

Ne mondjatok szép sírbeszédet,
a szó káromlás szátokon.
Ha nem tudtok emberséget,

gyalázni népem nem hagyom.

A "pesti srácok" emléke számtalan vers tárgyát képezi. Németh Ernő elégikus tónusban ír az ifjú hősről:

... Nem látta már a szálló estét
hú fegyverét a lába mellett,
valami megmarkolta testét,
hívó szóra indulni kellett,
kötelesség parancsszavára
támolyogva rogyant a térde,
indult az örök éjszakába,
hogy társait utolérje.

Veszely Ferenc egész ciklussal adózik a múlt század legtisztább forradalmának Bajban szépült életeim című gyűjteményében, s főleg a felkelést okozó zsarnoki rendszernek. A satíra fegyverével ábrázolja a kommunista párthoz csatlakozó gerinctelen, egyéni önzésből a lelkiüket is áruba vető Kommunista Pistát, aki így vall magáról:

Szolgáltam én, ahol tudtam,
Moszkvában jártam, tanultam,
kijártam a pártiskolát,
idéztem nagy Sztálin szavát,
s hogyha kellett, persze Lenint,
aztán Lenint, s Sztálint megint.

A vallás vissza-visszatérő téma a költészetben. Egyesek kételyek nélküli, mély érzelmi átéléssel merítenek hitük forrásából (Tűz Tamás, Németh Ernő, Horváth Loránd), mások egyéni nézeteik alapján értelmezik vallási elkötelezettségüket. Fáy Ferencnek a vallási hit volt az egyedüli támasza száműzött életében. Szüntelen büntudattal járta Toronto utcáit, dühös, prófétikus kirohanásokkal ostromozott bennünket. Az örökkévalóság ígézetébe kapaszkodva, lázadó keserűséggel polemizált az egek urával:

Mit szégyellsz, hogy arcodra lettem,
hogy lent vagyok, s Te állsz felettem?
Nem látod bennem önmagad?
Te adtad ezt, melyben most élek
tört hittel, bár emberül
küzdelmet acéllal, gázzal.
Szégyenled? S csöndes igazával
Az Isten fáradtan ült.

A vallásos érzelmek s a mélyből fakadó szerelem kifejezése olykor annyira közel áll egymáshoz a költészetben, hogy nehéz megkülönböztetni egyiket a másiktól. Tűz Tamás szinte érzéki vonzalommal ír a Teremtőről, egyes szám második személyben társalog az egek Urával, aki megjelenítésében az ótestamentumi félelmetes, haragos Istentől eltérően gyöngéd, nőies alakot ölt. Hasonló gyöngédséggel versel az egek uráról Horváth Loránd református lelkész. Csak figyelmes olvasás után tűnik ki, hogy a gyöngéd gondolatok az Isten fogalmára, s nem a földi kedves alakjára vonatkoznak. Így fejezi ki e kettős kapcsolatot „Szerelmes cantata” című versében:

Megteltem veled, mint dallal a nádas
te lengsz felém az őszi szeleken.
S ha éj sóhajt – kérdem – ki szólít? A szád az!
Tudom, hajlékom leszél te nekem.

A család, a hitves, az anya alapvető tárgya líránknak. Kiss Ödön A sziget nincs többé címmel egész kötetben adózik korán elhunyt hitvesének. A nanaimoi Pintér László is kötetekre való versekben tesz tanúbizonyságot neje szerelmetes alakjáról. Domokos Sándor Gyertyaláng című

kötetében, s más verseiben fejezi ki felesége iránti szerelmét. „Ki vagy te nekem?” c. nagylélegzetű versében eloszlatja a bizonytalan érzelmeket. A hitves társ nem kízó álom, cikázó csalfa hangulat, nem a bizonytalanság félelmével vegyített várakozás, hanem:

Te vagy a szív visszatérő
Biztos dobbanása bennem.
Kéklő eremben vérem melege.
Az otthon ellágyító nyugalma.

Simándi Ágnes naturalistább színekben láttatja kedvesét:

Kócosan láttalak, szemérmetlenül
soha. Fájó szemmel és égő borostás
arccal simogattalak. Tündér-
mélységű tóra nézett az erkély,
karnyújtásnyira a virágok, amit
hoztak. Álmosan, céltalanul de
éltek. Mint sirról, leszórtuk
őket a vízbe. „Menyasszonyi csokornak
szántam” – mondtad. És úsztak
a sárgák, a kékek, az álmok.

Seres József így búcsúzik kedvesétől:

játszadózó bűnök alján
búcsúzik a kedvesemtől
hóvirágos rétre megyek
hol a mézet nem rabolja szorgos nyüzsgés

Fáy így emlékezik anyjára „Anyám” c. versében:

Látod, már egyre nehezebb,
látod, már egyre terhesebb lesz,
ha hozzá érek itt veled
be-nem-gyógyuló életemhez.

De mormollak és mondalak,
Toporgok benned, mint az árok
búvósarában megmaradt
halott kórók, kopott virágok.

[...] Csak állok – rossz, komisz kölyök –
foszló szavak közt, térdig sárban.
Felhajtalak, mert száll a köd,
s begombollak, hogy meg ne fázzam.

Németh Ernő „Anyámról” szóló versében a tőle megszokott érzelmek húrján szól:

Anyám szelíd volt, mint a fűzfa
s olyan szomorú is talán,
mindig így gondolok rá vissza,
s mintha sóhaját hallanám.

Érzékenyen reagálnak mindennapi életünk jelenségeire. Verselnek egyéni vágyakról, álmodozásokról. Odafigyelnek a közösségi életre kiható jelenségekre, egyetemes gondokra, bajokra, lélekemelő eseményekre, belső viszályokra. Aggódnak az elszakított területeken élő fajtánk miatt. Verseik születtek erdélyi havasokról, székely estről. Tamási Miklós így ír összmagyarsági érzelmeiről:

Mi itt, és ti ott – öt szó az üzenet,
de kiderült az ég Vásárhely felett.
Ezért fűztem imám utolsó sorába:
Nagyon vigyázz, Uram, Pusztakamarásra.

A későbbiek során beszámolunk a kanadai környezet, a közvetlen társadalmi, kulturális, felekezeti élet hatásáról a kanadai magyar költőkre, s a különböző irányzatok és költészeti iskolák (klasszikus, nyugatos, szürrealista, népi misztikus) jelenlétéről költészetünkben. Befejezőül csupán annyit, hogy ez a műfaj ma is virágzik, és élni fog, amíg magyar dal, magyar szó hangzik Kanadában.

Miska János